

آزادی مذهب یا عقیده

درس ششم
نازیلا قانع

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.

بندهای مربوط به عدم تبعیض

- همه اسناد بین المللی حقوق بشر، تبعیض در زمینه مذهب را ممنوع کرده اند به عنوان مثال:
 - اعلامیه جهانی حقوق بشر ماده ۲
 - میثاق بین المللی حقوق سیاسی و مدنی ماده ۲
 - میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ماده ۲
 - منشور آفریقا برای حقوق "بشر و مردم" ماده ۲
 - اعلامیه قاهره برای حقوق بشر در اسلام ماده ۱

استانداردهای حقوق بشر برای آزادی مذهب یا عقیده

- اعلامیه جهانی حقوق بشر ماده ۱۸
- میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی ماده ۱۸
- توصیه عمومی شماره ۲۲ درباره ماده ۱۸ میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی
- منشور آفریقا برای حقوق مردم، ماده ۸
- اعلامیه آمریکا درباره حقوق و وظایف انسان، ماده ۳
- منشور عرب برای حقوق بشر (۲۰۰۵)، ماده ۳۰
- کنوانسیون اروپا برای حقوق بشر، ماده ۹
- اعلامیه قاهره برای حقوق بشر در اسلام، ماده ۱۰

آزادی مذهب یا عقیده چیست؟

- اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسیریا، و کنوانسیون اروپا برای حقوق بشر، همگی آن ها از آزادی اندیشه، وجدان و مذهب حمایت می کنند.
- منشور آفریقا برای حقوق بشر و مردم از: "آزادی وجدان، حرفه و آزادی عمل در مذهب " حمایت می کند.
- اعلامیه قاهره برای حقوق بشر در کشورهای اسلامی " اسلام به راستی دارای ماهیت بکری است و اعمال فشار بر افراد و یا سوء استفاده از فقر و یا نادانی آن ها برای مجبور کردن شان به تغییر مذهب و یا بی خدا شدن را منع می کند.

کدام کامل تر است؟

طبق اسناد بین المللی، آزادی مذهب این موارد را شامل می شود:

• آزادی داشتن هر نوع عقیده مذهبی

• آزادی داشتن هر نوع عقیده مذهبی، تغییر آن

• آزادی در عدم اعتقاد به دین

• موارد دوم و سوم

اعلامیه جهانی حقوق بشر و آزادی مذهب یا عقیده

- ماده ۱۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) اعلام می دارد که:
- هر کسی حق آزادی اندیشه، وجدان و مذهب را دارد. این حق شامل آزادی برای تغییر مذهب و عقیده و نیز آزادی برای ابراز مذهب و عقیده، به صورت تنها و یا جمعی و به اتفاق دیگران، در قالب آموزش، عبادت و اجرای مناسک مربوط به آن در محیط های عمومی و خصوصی می شود.
- مطلب اصلی در این ماده حمایت از حق تغییر مذهب و عقیده است. بقیه مطالب در اسناد بعدی آمده است.

تغییر مذهب یا عقیده

- ماده ۱۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر، حق آزادی تغییر مذهب و عقیده را محفوظ می‌دارد. این مطلب در بقیه اسناد بین‌المللی منعکس نشده است. اما کمیته حقوق بشر سازمان ملل مشخصاً در توصیه عمومی شماره ۲۲ خود (تفسیری بر میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ماده ۱۸) در ۱۹۹۳ می‌گوید:
- کمیته اظهار می‌دارد که آزادی "داشتن یا پذیرفتن" مذهب یا عقیده، مستلزم داشتن آزادی برای انتخاب مذهب و عقیده است و شامل آزادی جایگزین کردن مذهب و عقیده فعلی خود با مذهبی دیگر و یا پذیرفتن دیدگاه‌های خدا ناباوری نیز می‌شود و هم‌چنین هرکسی حق نگهداشتن عقیده و مذهب فعلی خود را نیز دارد (پاراگراف ۵)

میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و آزادی مذهب یا عقیده

- ماده ۱۸ میثاق بین المللی حقوق سیاسی و مدنی اعلام می دارد که:
 - هر کسی حق آزادی اندیشه، وجدان و مذهب را دارد. این حق باید شامل آزادی داشتن و یا اختیار مذهب یا عقیده به انتخاب فرد باشد. این آزادی هم چنین باید شامل آزادی ابراز مذهب یا عقیده خود در قالب عبادت، گفتگو، آموزش و عمل، چه به صورت فردی و چه جمعی در مکان های عمومی و خصوصی باشد.
 - آزادی هیچ کس را نمی توان برای داشتن و یا اختیار مذهبی سلب کرد و عقیده ای را که انتخاب کرده به اجبار از او گرفت.
 - آزادی ابراز مذهب یا عقیده تنها زمانی محدود می شود که قانون آن را برای حفاظت از امنیت عمومی، نظم، بهداشت و اخلاقیات جامعه و یا حقوق بنیادی و آزادی دیگران لازم بداند.
 - در این میثاق دولت ها متعهد می شوند که به آزادی والدین و در صورت امکان سرپرستان قانونی در مورد آموزش مذهب و اخلاقیات و اعتقادات خود به فرزندان شان احترام بگذارند.

میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و آزادی مذهب یا عقیده (ادامه)

- همان گونه که اشاره شد آزادی مذهب یا عقیده در "اعلامیه جهانی حقوق بشر"، در "میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی" به این صورت تغییر کرد: "آزادی داشتن یا اختیار مذهب و عقیده به انتخاب فرد".
- آزادی مذهب یا عقیده می تواند به صورت فردی و یا در جامعه همراه با دیگران در مکان های خصوصی و یا عمومی ابراز شود و می تواند در قالب عبادت، گفتگو، عمل و آموزش باشد.
- آزادی داشتن یا پذیرفتن مذهب و عقیده به انتخاب فرد، نباید تحمیل شود
- دولت میتواند ابراز مذهب یا عقیده را تنها با استناد به قانون محدود نموده و آن هم در صورتی که حفاظت از امنیت عمومی، نظم، بهداشت، اخلاق و رعایت حقوق بنیادی و آزادی های دیگران این الزام را ایجاب کند.
- والدین و یا سرپرستان قانونی باید اطمینان یابند که "آموزش مذهبی و اخلاقی فرزندان شان" با اعتقادات خود آن ها سازگار است.

اسناد منطقه ای

کدام یک از اسناد منطقه ای زیر بر باور مذهبی و یا دین خاص تاکید نمی کند؟

- اعلامیه قاهره
- اعلامیه آمریکا
- هیچ کدام

اسناد منطقه ای در خصوص آزادی مذهب یا عقیده

- بسیاری از استانداردهای ماده ۱۸ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی در اسناد منطقه ای نیز مورد تایید قرار گرفته است اما توجه شود که:
 - ماده ۱۰ اعلامیه قاهره تنها یک دین را عین حقیقت و بکر می داند.
 - ماده ۳ اعلامیه آمریکا به پذیرش "یک باور مذهبی" اشاره دارد.
 - ماده ۸ منشور آفریقا اشاره می کند که تنها «نظم و قانون» می تواند عمل به اصول و مذهب را محدود کند.
 - ماده ۳۰ منشور عرب اضافه می کند که محدودیت های مربوط به اعلام مذهب یا عقیده باید بر مبنای قانون باشد و لازم است که در یک جامعه برخوردار از تساهل و تسامح به حقوق بشر و آزادی احترام گذاشته شود و محدودیت تنها برای حفاظت از امنیت عمومی، نظم، بهداشت، اخلاق عمومی و حقوق بنیادی و آزادی های دیگران است.

توصیه عمومی شماره ۲۲ در خصوص آزادی مذهب یا عقیده

- توصیه عمومی شماره ۲۲ (۱۹۹۳) تفسیر خود را از ماده ۱۸ میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی ارائه می دهد:

<http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/9a30112c27d1167cc12563ed004d8f15>

- عنصر کلیدی آن شامل بحث گسترده ای در زمینه آزادی مذهب یا عقیده است. در حقیقت داشتن، پذیرفتن، تغییر مذهب و عقیده نباید اجباری باشد و ابراز مذهب یا عقیده شامل فعالیت های گسترده ای می شود که جز در شرایط استثنایی نباید محدود شود.

توصیه عمومی شماره ۲۲ پاراگراف ۱

- توصیه عمومی شماره ۲۲ اعلام می دارد که:
 - حق آزادی اندیشه، اصول و مذهب (که شامل پای بند ماندن به عقاید نیز می شود) در ماده 18.1 بسیار فراگیر و عمیق است و شامل آزادی اندیشه در همه زمینه ها، ایمان شخصی و تعهد به مذهب یا عقیده است و می تواند چه به صورت شخصی و چه همراه با دیگران در جامعه، ابراز شود. کمیته، توجه دولت ها را به این حقیقت جلب می کند که از آزادی اندیشه و اصول به طور یکسان در آزادی مذهب یا عقیده حمایت می شود. بنیادی بودن ماهیت این آزادی ها نیز در این حقیقت منعکس است که بند مربوط به آن را آن گونه که در ماده ۴,۲ میثاق آمده است، حتی در شرایط اضطراری نیز نمی توان لغو کرد. (پاراگراف ۱)

توصیه عمومی شماره ۲۲، پاراگراف ۲

- توصیه عمومی شماره ۲۲ اعلام می دارد که:
 - ماده ۱۸ از باورهای خدایرستانه و غیر خدایرستانه و نیز عقاید مبتنی بر انکار خدا و هم چنین از حق نداشتن ایمان به هیچ مذهب و یا عقیده ای حمایت می کند. مقولات "مذهب" و "عقیده" باید تا حدود زیادی استنباطی باشند. کارکرد ماده ۱۸ به مذاهب سنتی و یا مذاهب و عقایدی با ویژگی های نهادی و مشابه با مذاهب سنتی محدود نمی ماند و در نتیجه کمیته نگران هر گونه تمایلی برای تبعیض علیه هر گونه مذهب یا عقیده و به هر دلیلی است. از جمله مذاهب نوبنیاد و مذهب اقلیت ها که ممکن است به هر دلیلی مورد دشمنی مذهب غالب جامعه قرار بگیرند. (پاراگراف ۲)

ظهور اعلامیه ۱۹۸۱ سازمان ملل

- اعلامیه سازمان ملل برای رفع هر گونه تعصب و تبعیض مبتنی بر مذهب یا عقاید به شرح زیر است:

<http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>

- سند بدون الزامی که منحصر بر مذهب یا عقیده تمرکز دارد و طرح آن به اتفاق آرا تصویب شد.
- خلاصه ای از استانداردهای مربوط را شرح می دهد که شامل مشخصات گسترده ای از ابراز عقیده یا مذهب در ماده ۶ خود می باشد.

اعلامیه ۱۹۸۱ سازمان ملل، ماده ۶

- ماده ۶ اعلامیه ۱۹۸۱ سازمان ملل اظهار می دارد که آزادی اندیشه، وجدان، مذهب یا عقیده باید شامل آزادی های زیر باشد:
- (1) عبادت و تجمع در رابطه با مذهب یا عقیده و تاسیس مکان هایی برای این امور
- (2) تاسیس و نگهداری نهادهای خیریه و بشر دوستانه مناسب
- (3) ایجاد و استفاده گسترده و مناسب از مطالب و تمهیدات لازم برای برگزاری تشریفات سنتی مذهبی و یا عقیدتی
- (4) نگارش و انتشار مطالب مربوط در این زمینه ها
- (5) آموزش مذهب و یا عقیده در مکان های مناسب برای این اهداف

اعلامیه ۱۹۸۱ سازمان ملل، ماده ۶ (ادامه)

ماده ۶ اعلامیه ۱۹۸۱ سازمان ملل اظهار می دارد که آزادی اندیشه، وجدان و مذهب و یا عقیده باید شامل آزادی های زیر باشد:

- (۶) تقاضا و اخذ کمک های داوطلبانه مالی یا سایر اعانات از اشخاص و نهادها
- (۷) آموزش، نصب، انتخاب و یا گزینش جانشین
- (۸) رهبر شایسته، با توجه به رعایت ضوابط مذهبی و یا عقیدتی انتخاب می شود
- (۹) رعایت روزهای تعطیل هفتگی برای اجرای مراسم آیینی ، با توجه به مذهب یا عقیده فرد
- (۱۰) برقراری و حفظ ارتباط با اشخاص و جوامع مختلف در رابطه با مسائل مذهبی یا عقیدتی، در سطوح ملی و بین المللی

آزادی مذهب یا عقیده، درکی کلیدی از مجموعه آن

- آزادی مذهب یا عقیده باید طیف وسیعی از مذاهب و عقاید را در بر بگیرد از جمله مذاهب غیر سنتی و نو بنیاد
- تصمیم گیری درباره مذهب و اصول، یک انتخاب شخصی است و کسی را نباید به اجبار و ادار به آن کرد

گزارشگر ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده

- گزارشگر ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب و یا عقیده یکی از شیوه های ویژه ای است که برای اعضای سازمان ملل اجباری است.
- این شیوه های ویژه یا مربوط به موضوعی به خصوص است و یا برای کشوری اجباری بوده و به دست متخصصین مستقل سپرده می شود.
- اطلاعات بیشتر را در این جا می توان یافت:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.asp>

X

- فعالیت های گزارشگر ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب و یا عقیده را می توان در این جا پیگیری نمود:

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FreedomReligionIndex.aspx>

گزارشگران ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده از سال ۱۹۸۶ تا کنون

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FreedomReligionIndex.aspx>

- آقای آنجلو آلمیدا ریریو (پرتغال) مارچ ۱۹۸۶ تا مارچ ۱۹۹۳
- آقای عبدالفتاح امور (تونس) آپریل ۱۹۹۳ تا جولای ۲۰۰۴
- اسما جهانگیر (پاکستان) اگوست ۲۰۰۴ تا جولای ۲۰۱۰
- آقای هینر بیلفلد (آلمان) اگوست ۲۰۱۰ تا کنون

گزارشگر ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده، بازدید از کشورها

- گزارشگران ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده به طور الزامی از ۳۲ کشور بازدید به عمل آورده و وضعیت این آزادی ها را شخصا بررسی کرده و به سازمان گزارش داده اند.

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/Visits.aspx>

بازدید گزارشگر ویژه سازمان ملل از جمهوری اسلامی ایران، ۱۹۹۵

- گزارشگر ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده در سال ۱۹۹۵ از ایران بازدید به عمل آورد.
- این گزارش را در این جا می توان دید:

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/106/30/PDF/G9610630.pdf?OpenElement>

گزارشگر ویژه سازمان ملل، ارتباطات/ اقدام فوری

- گزارشگران ویژه سازمان ملل هم چنین مستقیماً درخواست خود درباره مسائل فوری مربوط به نقض آزادی مذهب یا عقیده را با دولت ها در میان می گذارند
- افراد مختلف به گزارشگر ویژه نامه می نویسند و تقاضای تحقیق و بررسی می کنند:

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/complaints.aspx>

آزادی مذهب یا عقیده، چالش ها

- مشاهدات مرکز تحقیقات پیو نشان می دهد که نقض آزادی مذهب یا عقیده در حال افزایش بوده و بسیار مرگ بار است:

<http://www.pewresearch.org/topics/restrictions-on-religion>

- گزارش های گزارشگران ویژه سازمان ملل برای آزادی مذهب یا عقیده مراتب نگرانی خود را از مسئله ابراز کردند:

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/Annual.aspx>

آزادی مذهب یا عقیده، سئوالاتی درباره آن

- وجوه تشابه و افتراق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با استانداردهای بین المللی برای آزادی مذهب یا عقیده چیست؟
- آیا اجبار و تهدیدی برای مسئله مربوط به داشتن، پذیرش و تغییر مذهب در ایران وجود دارد؟
- محدودیت برای ابراز مذهب یا عقیده در ایران چگونه است و چگونه می توان آن را با استانداردهای بین المللی مقایسه کرد؟
- چه قدم هایی برای بهبود شرایط آزادی مذهب یا عقیده در ایران باید برداشت؟

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.